

Nr 16

Allmänna beredningsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om tillsättande av en kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomstridsmedlens verkningar.

I de inom riksdagen väckta, till allmänna beredningsutskottet hänvisade, likalydande motionerna I: 84 av herr *Branting* och II: 150 av herr *Akerström* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t gör framställning om tillsättande av en kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomstridsmedlens verkningar, med den sammansättning och de uppgifter, som i motionerna angivits.

Den föreslagna kommissionen skulle ha till uppgift att införskaffa allsidiga uppgifter om atomstridsmedlens destruktiva verkningar på livs- och välfärdssvårigheterna, att fortlöpande framlägga dessa uppgifter för riksdagen och att i förekommande fall avge utlåtanden i med ämnesområdet sammanhängande speciella frågor.

Motionärerna erinrar om den interpellationsdebatt, som den 18 maj förra året ägde rum i första kammaren. Interpellationsinstitutet syntes dock icke i längden kunna anlitas för den ifrågasatta fortlöpande upplysningen, bl. a. emedan en interpellationsdebatt icke kunde avslutas med något vägledande uttalande från respektive kammare. Ett särskilt organ, som kunde följa utvecklingen, borde därför tillsättas.

I motionerna hänvisas till en rad uttalanden av vetenskapsmän och politiker samt notiser i pressen som belyser atomstridsmedlens förödande effekt. Problemet vore så allvarligt, att man måste kräva en restlös, ärlig och fortgående folkupplysning om atom- och vätebombernas livsfientliga verkningar.

Beträffande motiveringen i övrigt för de i motionerna gjorda yrkandena får utskottet hänvisa till motionen I: 84.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från atomkommittén, beredskapsnämnden för psykologiskt försvar, civilförsvarsstyrelsen, försvarets forskningsanstalt och överbefälhavaren samt dessutom berett Aktiebolaget Atomenergi tillfälle att inkomma med yttrande.

Nuvarande verksamhet

De över motionerna hörda myndigheterna har bl. a. lämnat vissa uppgifter om det arbete som i Sverige f. n. bedrivs på atomenergiområdet.

Sålunda anför *försvarets forskningsanstalt* härom bl. a.: "I vårt land bevakas den tekniskt-vetenskapliga utvecklingen på atomstridsmedlens område huvudsakligen vid forskningsanstalten. Det är vidare en av anstaltens viktigaste uppgifter att studera verkan av atomvapnens olika effekter mot såväl militära som civila mål. Verkningarna på levande varelser studeras särskilt med hänsyn till de radioaktiva strålskadorna, varvid uppmärksamhet även riktas mot de skador, som kan befaras hos kommande generationer.

För detta ändamål har forskningsanstalten vid egna laboratorier en stab av fysiker, kemister och medicinare, som helt ägnar sig åt hithörande problem. Som vid all annan forskningsverksamhet intar litteraturstudierna och kontakterna med andra vetenskapsmän inom och utom landet en central plats i denna verksamhet. Möjligheterna att tillgodogöra sig utländska erfarenheter liksom att sovra och kritiskt granska strömmen av uppgifter är dock direkt beroende av den egna forskningsinsatsen på området. I detta arbete, som är synnerligen komplicerat, samarbetar forskningsanstalten med ett stort antal specialister vid universitet och högskolor. Studier av radioaktivitetens olika egenskaper bedrivs nämligen vid ett flertal olika institutioner. Universitetens forskningsverksamhet på atomvetenskapens olika fält understöds av bland annat atomkommittén samt de naturvetenskapliga och medicinska forskningsråden. Radiofysiska institutionen vid karolinska sjukhuset handhar enligt gällande författningar kontrollen över de fredsmässiga strålningsriskerna. AB Atomenergi övervakar ständigt strålningsnivåerna vid bolagets anläggningar.

I detta sammanhang vill forskningsanstalten erinra om det kontinuerliga samarbete rörande atomstridsmedlens verkningar, som sedan ett par år sker inom en permanent kommitté för skydd mot radioaktiva stridsmedel, som på initiativ av medicinalstyrelsen tillsatts av försvarsmedicinska nämnden. I denna kommitté finnes representanter för försvarsmedicinska nämnden, medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, försvarets sjukvårdsstyrelse, radiofysiska institutionen, försvarsstaben, civilförsvarsstyrelsen och forskningsanstalten.

Forskningsanstalten har ansett det nödvändigt att i första hand sätta in tillgängliga resurser på de egentliga forskningsproblemen och på att bearbeta och presentera de erhållna resultaten för statsmakterna och de närmast berörda myndigheterna d. v. s. de militära staberna och förvaltningarna samt civilförsvarsstyrelsen. Forskningsanstalten har dessutom ansett som sin uppgift att vid behov biträda med specialister vid kursundervisning för militär och civil personal."

Överbefälhavaren anför i denna fråga bl. a.: "Försvarsstaben leder utförandet av för försvaret gemensamma utredningar och bedömanden rörande tillämpningen av det underlag, som tillhandahålles av nyssnämnda vetenskapliga och tekniska myndigheter samt söker tillse att intet område av vikt lämnas obeaktat. Exempelvis utredes i intimt samarbete med forskningsanstalten, fortifikationsförvaltningen, försvarsgrensledningarna, civilförsvarsstyrelsen m. fl. verkningarna av atomvapen mot olika slag av militära mål såsom trupp och utrustning, stridsvagnar, fartyg, flygfält, kommunikationer och stadsbebyggelse. Andra sådana exempel äro

studier rörande radiologisk krigföring och åtgärder däremot, behov och anskaffning av olika slag av mätinstrument för bestämning av farlig radioaktivitet o.s.v.

Försvarsgrensledningarna och civilförsvarsstyrelsen omsätta var och en inom sitt område studieresultaten i reglementariska bestämmelser, anskaffning av skyddsmateriel och andra nödvändiga åtgärder.”

Atomkommittén, som är ett organ för planläggning av atomenergiforskningen, framhåller att den föreslagna kommissionens uppdrag att införskaffa allsidiga uppgifter är mycket omfattande och icke kan fyllas enbart genom studium av offentliggjord litteratur utan även förutsätter utredningar, beräkningar och experiment. Kommittén anför vidare härom:

”Sådan verksamhet bedrivs nu av och genom olika myndigheter, varvid främst bör nämnas försvarets forskningsanstalt. Bland andra myndigheter med särskilt ansvar för att behövliga åtgärder på detta område vidtages var och en för sin verksamhet kan nämnas försvarsstabens och civilförsvarsstyrelsen. Dessutom är även andra myndigheter och organisationer verksamma inom speciella områden, exempelvis försvarsmedicinska nämnden, som har en särskild subkommitté för behandling av frågor rörande skydd mot radioaktiva stridsmedel, Aktiebolaget Atomenergi och radiofysiska institutionen vid karolinska institutet. Atomkommittén bedriver själv genom anslag till radiofysiska institutionen vid karolinska institutet en övervakning av radioaktivitetsnivån i atmosfären, vilket givetvis i detta sammanhang är en mycket betydelsefull verksamhet. Vidare är vissa av atomkommitténs ledamöter i sin tjänsteutövning i ovan angivna organ direkt sysselsatta med uppgifter av här aktuell art.”

Aktiebolaget Atomenergi, som har till ändamål att bedriva viss verksamhet för atomenergiens utnyttjande i forskningens och näringslivets tjänst, framhåller bl. a. att uppgifterna att införskaffa uppgifter om atomstridsmedlen och att avgiva utlåtanden i hithörande frågor redan ombesörjes av existerande statliga organ, exempelvis försvarets forskningsanstalt, försvarsstabens, civilförsvarsstyrelsen och radiofysiska institutionen. Det synes, framhåller bolaget vidare, angeläget, vilket väl även är motionärernas mening, att man här icke inför någon dubblering utan att dessa arbetsuppgifter kvarstår hos nuvarande organ, vilkas resurser måste anpassas med hänsyn till utvecklingen på området.

Behovet av information

I samtliga yttranden över motionerna vitsordas behovet av en ökad, samordnad upplysningsverksamhet. I denna fråga anför *överbefälhavaren*:

”De upplysningar som f. n. publiceras i press, litteratur och tidskrifter kunna med fog sägas vara alltför omfattande. Det torde vara svårt för att icke säga omöjligt att skilja mellan motsägande uppgifter och att

utröna vad som är sakligt eller tendentiöst eller i övrigt felaktigt. Följden härav är att allmänheten knappast själv kan skaffa sig överblick över området och bedöma vad som är riktigt och väsentligt. En olägenhet kan synas vara att det icke finns något organ som har till särskild uppgift att gå igenom det inkomna nyhetsmaterialet, och till vilket bl. a. pressen kan vända sig för att snabbt erhålla sakliga upplysningar och synpunkter. Det måste emellertid understrykas att det i många fall är omöjligt att snabbt lämna önskade upplysningar, då en verifiering av nyheternas riktighet ofta kräver ingående undersökningar, stundom t. o. m. av experimentell art."

Försvarets forskningsanstalt anför: "För allmänhetens del föreligger däremot behov av ökad tillgång till vederhäftig information. I första rummet är det önskvärt med en utvidgad upplysning om atomstridsmedlens samtliga verkningar. Det torde närmast åligga civilförsvarsstyrelsen att meddela informationer om atomstridsmedlen på grundval av det underlag, som ställs till dess förfogande. Önskvärt vore att denna myndighet ges vidgade möjligheter att till det svenska folket vidarebefordra saklig och lättillgänglig information om de moderna stridsmedlen.

Beträffande de radioaktiva verkningarna av atomstridsmedel gäller att därmed sammanhängande problem ur vetenskaplig synpunkt nära anknyter till de frågor, som aktualiseras vid en vidsträckt fredsmässig användning av atomreaktorer och radioaktiva isotoper, ehuru givetvis en betydande skillnad i problemens storleksordning föreligger. Då emellertid dessa fenomen är relativt nya, föreligger rent allmänt ett behov av elementära upplysningar beträffande radioaktiv strålning. De komplicerade orsakssammanhangen medför att snart sagt varje fält inom naturvetenskapen och medicinen berörs av frågeställningarna. Då fråga rörande radioaktivitetens egenskaper och verkningar aktualiseras kan det onekligen för närvarande vara svårt för allmänheten att erhålla vederhäftiga upplysningar."

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar uttalar följande: "Både ur allmänt demokratisk och ur det psykologiska försvarets synpunkt är det viktigt att Sveriges riksdag och folk får fullständig och saklig information om atomstridsmedlens utveckling och verkningar samt möjligheterna att motverka dem. Det är angeläget att atomstridsmedlen varken över- eller underskattas. Om dessa principer tycks både regering, riksdag och representanter för försvaret vara eniga."

Aktiebolaget Atomenergi finner en utökad information inom hithörande område väl motiverad, framför allt som det till och med för fackmännen ofta kan vara mycket svårt att draga några slutsatser ur de många och ibland motsägande uppgifter, som publiceras på olika håll i världen.

Atomkommittén slutligen anför: "Atomkommittén är av den uppfattningen att en ökad saklig upplysning i dessa frågor till riksdagen och allmänheten är av behovet påkallad. Det kan visserligen sägas, att få områden torde vara föremål för en så ingående behandling i press och radio som detta. Brist på intresse från den vanliga nyhetsförmedlingens sida

kan man sålunda ej klaga på. Snarare ligger svårigheten för pressen och för allmänheten i att bland denna flod av mer eller mindre sensationella notiser få fram vad som är sanningen närmast, eftersom — vilket också påpekas i motionen — tillgängliga uppgifter ofta är svårbegripliga och motstridande. Periodiska rapporter från ett auktoritativt organ skulle utan tvivel därvidlag ha en uppgift att fylla. Kanske bör man dock här framhålla, att många av de frågeställningar som i detta sammanhang uppkommer icke med större exakthet kan besvaras ens av den främsta tillgängliga expertisen, då man här rör sig på forskningens och teknikens främsta frontlinjer och inom ett område som är kringgärdat med sekretess, hemlighetsmakeri och försök att föra utomstående bakom ljuset. Detta hindrar dock ej, eller snarare, detta gör det så mycket mera behövt att de sakligt grundade uppgifter som kan ges allmänheten också ges och lämnas av ett organ som allmänheten har förtroende för. Det kan ifrågasättas om den tänkta informationsverksamheten endast skall gälla atomstridsmedel. Vissa risker finnes även i samband med atomenergiens fredliga utnyttjande och det förefaller välbetänkt att även dessa beaktas vid en informationsverksamhet av här tänkt slag.”

Remissmyndigheternas förslag

Beträffande frågan hur informationsverksamheten bör organiseras anför *överbefälhavaren*:

”En lämplig form för informationsverksamhet, både i vad avser riksdagen och allmänheten, synes vara att periodiskt lämna överskådliga sammanställningar över utvecklingen. För information av allmänheten måste materialet vara lättfattligt och tillhandahållas i tillräckligt populär form. Detta försvåras av att grundläggande fakta inom området äro relativt komplicerade och att tillämpningen i sig innesluter så många olika möjligheter.

Jag anser sålunda att vissa brister föreligga i fråga om informationsverksamheten. Men dessa brister böra icke avhjälpas genom inrättande av en kommission på sätt som föreslagits i motionen. En sådan kommission skulle i alltför stor utsträckning behöva taga i anspråk den fåtaliga forskarpersonal som besitter erforderlig kompetens för undersökningar inom hithörande ämnesområden, utan att därför garantier skapas för en allsidig saklig informationsverksamhet. Tvärtom skulle våra möjligheter att vinna ökade kunskaper minskas då forskarna icke odelat kunde ägna sig åt det forskningsarbete, som är det enda som kan giva en säker grund för vederhäftiga bedömanden.

Det bör därför undersökas i vilken mån någon viss myndighet eller annat organ kan anförtros att svara för informationen. Härvid är förtroendet för den som lämnar informationen av särskild betydelse. En annan viktig fråga är framtagandet av materialet för informationen. Av det ovan anförda torde framgå att inget organ ensamt kan åstadkomma detta.

Försvarets forskningsanstalt, försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen i samarbete med övriga berörda myndigheter och organ måste alltjämt ansvara för informationer av olika slag, var och en inom sitt område. För riksdagen och allmänheten kunna därutöver lämnas regelbundna upp-

lysningar, förslagsvis en eller två gånger årligen. Detta bör gälla såväl atomenergiens krigsmässiga tillämpningar som dess fredliga utnyttjande.

Atomkommittén innesluter i sig högt kvalificerade experter och bör därför ha goda förutsättningar för att bedöma framkomna undersökningsresultat. Då det gäller atomenergiens fredliga utnyttjande är atomkommittén landets ledande organ. Det synes därför lämpligt att åt atomkommittén uppdrages att med utnyttjande av de undersökningar som bedrivs på olika håll svara för den i motionen föreslagna informationsverksamheten. Härför tala även psykologiska skäl.

Av det sagda torde framgå att skapandet av ett nytt organ för undersöknings- och informationsverksamhet rörande atomvapnens verkningar icke kan anses ändamålsenligt. Med anledning härav avstyrkes det i motionen angivna förslaget om tillsättande av en kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomvapnen och deras verkningar och föreslås att det uppdrages åt atomkommittén att i samarbete med övriga berörda myndigheter till riksdagen och allmänheten lämna informationer rörande atomvapnen och deras verkningar samt rörande atomenergiens fredliga utnyttjande."

Försvarets forskningsanstalt finner ändamålsenligt att ett redan befintligt organ får i särskilt uppdrag att förmedla informationer och anför vidare härom:

"Förslagsvis bör tills vidare lämpligen uppdragas åt atomkommittén, som har direkta kontakter med de olika specialorganen av betydelse i detta sammanhang, att enligt Kungl. Maj:ts beslut eller då förhållandena i övrigt så påkalla delge informationer beträffande atomenergifrågor, innefattande jämväl radioaktivitetens egenskaper och verkningar."

Civilförsvarsstyrelsen framhåller följande:

"Enligt styrelsens mening vore det lämpligast att uppdra åt atomkommittén — som skall planlägga forskningsarbete för atomenergiens tillgodogörande — att fullgöra denna uppgift. En sådan sammanhållen och kontinuerlig upplysningsverksamhet — vilken måste basera sig på Foas:s forskningsresultat — bör ej ensidigt beskriva atomstridsmedlens verkningar utan även de allmänna möjligheter till skydd däremot, som kan förefinnas. Upplysningsverksamheten torde därför lämpligen ske i samråd med försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen."

Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar föreslår, att åtgärder vidtages för förbättring av information om atomstridsmedlen och dess verkningar. Denna uppgift bör lämpligen anförtros åt atomkommittén och redan befintliga upplysningsorgan.

Aktiebolaget Atomenergi anser det lämpligt att undersöka, huruvida icke atomkommittén med anlitan av den sakkunskap som finns både inom kommittén och vid andra institutioner skulle kunna åtaga sig uppgiften att informera samt anför vidare:

"Om detta sker i samarbete med riksdagen, tillgodoser man önskemålet

om en bred medborgerlig bas samtidigt som man har en garanti för att materialet behandlas på ett vetenskapligt korrekt sätt.

Inom den fredliga atomenergiverksamheten förekomma likaledes olika strålskyddsproblem, och även om dessa icke äro av samma storleksordning som vid atomstridsmedel, ägnas frågorna stor uppmärksamhet inom vårt företag, där en särskild sektion för hithörande frågor organiserats. I den mån så anses önskvärt, äro vi givetvis beredda att biträda med den sakkunskap som finns i vårt företag."

Atomkommittén framför betänkligheter mot att tillsätta en särskild kommission. Denna måste, om det skall vara någon mening med dess arbete, upprätta ett särskilt sekretariat. Kommittén anför vidare:

"En bättre väg synes vara att uppdraga åt något av de på området verk samma fackorganen att periodiskt, t. ex. en gång varje år och i övrigt då förhållandena därtill ger anledning, inkomma till riksdagen med en översikt över läget och att i övrigt stå myndigheter, press och allmänhet till tjänst med förmedling av information. I diskussionen om denna fråga har från olika håll anförts, att atomkommittén skulle vara ett lämpligt sådant organ. Om riksdagen så skulle finna lämpligt kan kommittén åtaga sig en sådan uppgift. I detta fall skulle kostnaderna bli förhållandevis blygsamma och i huvudsak endast bestå i ersättningar för vissa specialutredningar och kostnad för behövlig ökning av arbetskraft på kommitténs sekretariat. Kommittén utgår därvid såsom redan förut angivits från att de redan bestående fackorganen lämna atomkommittén material från sina utredningar och undersökningar. En fråga helt fristående från den nu aktuella är den huruvida fackorganen har tillräcklig arbetskraft för täckande av dessa viktiga arbetsuppgifter. Kommittén utgår ifrån att vederbörande myndigheter ägnar dessa problem all uppmärksamhet i sina petita men denna sida av saken faller icke inom kommitténs verksamhet.

Om atomkommittén skulle anförtros den här diskuterade informativa uppgiften, vore det kommitténs avsikt att upprätta en särskild delegation härför i likhet med övriga delegationer, som arbetar inom kommittén. (Kommittén har exempelvis en delegation för det europeiska samarbetet inom kärnforskningen, en för kärnfysik o. s. v.) I denna skulle då även ingå representanter för de viktigaste av de fackorgan som skulle lämna var sin del av materialet för informationsverksamheten. Naturligtvis kunde däri även ingå representanter för riksdagen. Fördelarna med den här diskuterade anordningen skulle vara lägre kostnader, sannolikt större effektivitet och undvikande av dubbelarbete, vartill kommer att väl de flesta är ense om att man bör undvika att skapa nya fristående statsorgan för uppgifter som lika bra eller bättre kan ombesörjas av redan existerande.

Den direkta informationen till riksdagen synes böra göras icke enbart i form av rapporter utan också såsom informationssammanträden med riksdagen av den typ som exempelvis anordnades den 23 april 1953 av de naturvetenskapliga och tekniska forskningsråden samt IVA och som tydligen väckte stort intresse såväl bland riksdagsmännen som bland press och allmänhet."

Utskottet. Den av motionärerna föreslagna kommissionen skulle enligt ingressen till motionerna ha till huvudsaklig uppgift att införskaffa och i fortlöpande rapporter för riksdagen och därmed för svenska folket framlägga allsidiga uppgifter om atomstridsmedlens destruktiva verkningar på livsbetingelserna. Av uttalanden i motiveringen för motionärernas yrkanden framgår emellertid att motionerna har ett väsentligt djupare syfte än inrättande av ett organ för upplysning om atomstridsmedlen. Motionärerna synes bl. a. förmena, att om en mera ingående kännedom om atomvapnens fruktansvärda verkningar bleve allmän, skulle man få till stånd en så stark folkopinion mot användande av atomvapen, att den bleve av betydelse för de beslutande myndigheternas bedömning av frågor rörande dessa vapen. Det svenska exemplet skulle vidare, enligt motionärernas uppfattning, kunna leda till att man även i andra länder började behandla atomvapenfrågorna mera öppet. Motionerna kan måhända sägas ytterst syfta till att åstadkomma en väckelse till besinning inför de konsekvenser som kan följa av användning eller anskaffning av atomvapen.

Utskottet finner den humanitära inställning som kommit till uttryck i motionerna värd stort erkännande. Det torde förvisso icke vara möjligt att någonsin komma till en hållbar lösning av dessa frågor utan att de kortsiktiga, ofta endast skenbara, nationella fördelarna av att inneha atomvapen i stor utsträckning tillåtes vika för mänsklighetens intressen i stort. Man torde när det gäller att förhindra användningen av atomvapen främst ha att lita till vad som kan åstadkommas genom internationella överenskommelser. Att så är fallet utesluter givetvis icke att av ett enskilt land företagna åtgärder av exempelvis den art motionärerna föreslagit kan på olika sätt, bl. a. genom att giva impulser till liknande åtgärder på andra håll, få verkningar långt utöver landets gränser.

Spörsmålet, huruvida det svenska försvaret bör utrustas med atomvapen eller icke, har givits en framträdande plats i motionerna. Denna fråga har i riksdagen senast behandlats vid debatten den 24 mars detta år i anledning av överbefälhavarens utredning rörande krigsmaktens fortsatta utveckling och var ett av debattens stora huvudämnen. Chefen för försvarsdepartementet framhöll i debatten vissa synpunkter på Sveriges strategiska läge med hänsyn till atomvapnen. Försvarsministern anförde vidare bl. a. att frågan om atomvapnens upptagande i det svenska försvaret vore ett spörsmål av stor principiell och praktisk vikt. Av försvarsministerns och andra talares inlägg i debatten framgick bl. a. hur komplicerat detta problem är och hur många olika, delvis till synes oförenliga, aspekter, som kan läggas på detsamma. Försvarsministern förklarade sig icke ha för avsikt att då taga ställning till problemet om atomvapen i det svenska försvaret, vilket problem f. ö. finge ses även från

andra synpunkter än de militära. Kunskaperna på atomenergiområdet komme att stegras snabbt under de närmaste åren, och det torde icke vara god politik eller ekonomi att nu inrikta vårt lands begränsade resurser i fråga om kvalificerade tekniker och vetenskapsmän på framställning av taktiska atomvapen. Under ytterligare några år sammanfölla vidare forsknings- och utvecklingsarbetet fullständigt med det som erfordras för atomenergiens utnyttjande som kraftkälla. Såvitt nu kunde bedömas skulle under alla förhållanden en atomvapentillverkning inte kunna påbörjas under de närmaste åren. Import av atomvapen vore f. n. icke möjlig.

Riksdagen beslöt i enlighet med statsutskottets hemställan att giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört. Utskottets uttalande innefattar bl. a. förslag, att överbefälhavarens utredning skall överses av en inom riksdagen tillsatt beredning. Under debatten förklarade försvarsmministern bl. a., att den parlamentariska beredningen skulle få tillgång till alla de upplysningar om atomvapnen, som beredningen begärde.

Utskottet har icke anledning att för egen del i detta sammanhang taga ståndpunkt till frågan om det svenska försvarets utrustning med atomvapen utan har velat hänvisa till den ovannämnda debatten, därför att den ger en bild av den högsta försvarsledningens och riksdagens principiella inställning till en av motionärerna upptagen, betydelsefull fråga. Det bör även observeras, att riksdagens förslag att underställa överbefälhavarens utredning en parlamentarisk beredning, som enligt försvarsmministerns utfästelse skulle få förfoga över alla önskade uppgifter om atomvapnen, är en åtgärd i motionernas anda.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att atomenergi problemen har en så ödesdiger innebörd, att de måste betraktas som en hela folkets angelägenhet. Det framstår då som naturligt att allmänheten genom upplysning om atomstridsmedlens verkningar, om de med försöksverksamheten förenade riskerna och om utvecklingen inom atomforskningen m. m. även erhåller underlag för självständiga omdömen i frågor rörande atomenergiens utnyttjande i fredligt och militärt syfte. Någon systematisk, fortlöpande information av allmänheten eller riksdagen förekommer icke f. n. och de kunskapskällor, huvudsakligen tidningar och böcker, som står till buds, är icke tillräckliga när det gäller att lämna saklig, fullständig och lättillgänglig upplysning. Utskottet finner i likhet med de över motionen hörda myndigheterna önskvärt, att verksamhet för sådan upplysning kommer till stånd. Om utskottet sålunda i denna punkt är berett att biträda motionärernas uppfattning, har utskottet däremot icke funnit sig böra tillstyrka förslaget om tillsättande av en särskild kommission för undersökning och fortlöpande information beträffande atomstridsmedlens verkningar. Samtliga hörda myndigheter har förordat att dessa upp-

gifter anförtros atomkommittén. Det är utskottets uppfattning, att atomkommittén är väl lämpad att handha uppdraget. Utskottet vill i denna fråga anföra följande.

Av de tidigare återgivna redogörelser som lämnats av de över motionerna hörda myndigheterna, framgår i huvudsak vilka organ som i Sverige sysslar med frågor rörande atomenergien och vilka arbetsuppgifter, som ligger på de olika organen. Det bör här tilläggas att även exempelvis utrikesdepartementet och den till detsamma knutna rådgivande beredningen för vissa atomkraftsfrågor givetvis spelar en betydelsefull roll i detta sammanhang. Den rådgivande beredningen har att handlägga sådana frågor rörande atomenergien, varmed Förenta Nationerna tager befattning. En just nu aktuell arbetsuppgift för beredningen är att förbereda Sveriges deltagande i den konferens rörande atomkraftens användning för fredliga ändamål, som på Förenta Nationernas initiativ skall hållas i augusti detta år.

Atomkommittén, som sorterar under ecklesiastikdepartementet, har till huvuduppgift att sörja för planläggningen av forskningsarbetet inom atomenergiområdet. Kommittén har sålunda en central ställning inom detta område och följer noggrant utvecklingen. En mycket stor del av det material kommittén har att införskaffa och granska berör förhållandena utomlands. Kommitténs egna kontakter med bl. a. vetenskapsmän i andra länder är givetvis härvidlag av stor betydelse. Utskottet har vidare erfart, att kommittén har ett intimt samarbete med utrikesdepartementet, som genom våra beskickningar i främmande länder kunnat förse kommittén med åtskilligt värdefullt material, framför allt beträffande lagstiftning och administration berörande atomenergien.

Det synes utskottet som om atomkommittén genom sin ställning och verksamhet har en god överblick över det samlade materialet beträffande atomenergifrågorna. Det är med hänsyn härtill, enligt utskottets mening, möjligt att åstadkomma en fortlöpande, allsidig och saklig upplysning utan att härför behöva tillskapa ett helt nytt organ. Utskottet vill emellertid ifrågasätta om icke, därest atomkommittén får i uppdrag att bedriva sådan upplysningsverksamhet varom här är fråga, kommittén borde breddas, så att i densamma insättes ett antal representanter för riksdagen.

Vad gäller sätten för meddelande av informationer torde utgivning av broschyrer, visning av filmer samt lämnande av rapporter till riksdagen vara lämpliga. Självfallet kan dock även i fortsättningen informationsmöten av den art, som år 1953 anordnades för riksdagens del, fylla en uppgift.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla att betryggande resultat för att

skydda mänskligheten mot de ohyggliga skador som kan förorsakas av atomenergiens utnyttjande icke torde kunna vinnas annat än genom internationellt samarbete. Strävandena inom Förenta Nationerna att åstadkomma internationella överenskommelser om atomvapnen synes dessvärre hittills icke ha gjort så stora framsteg. Arbetet fortgår emellertid i olika former. Utskottet vill även erinra om bl. a. den ovannämnda konferensen om atomkraftens användning för fredliga ändamål, som i höst skall hållas i Genève. Det har ofta framhållits, att när det gäller forskning, i synnerhet den s. k. grundforskningen, mycket är gemensamt för vad som avser atomkraftens användning för fredliga och för militära ändamål. Exempelvis en av de i motionerna upptagna frågorna, nämligen den radioaktiva strålningens biologiska verkningar, kommer sålunda att behandlas vid nyssnämnda konferens. Vad gäller det internationella samarbetet i övrigt må här även erinras om det samarbete som äger rum inom det europeiska kärnforskningsinstitutet och vari även Sverige deltagit. Det synes utskottet att det förhållandet, att vetenskapsmän från olika länder dock kan träffas för att diskutera atomfrågor och utbyta erfarenheter, på längre sikt skulle kunna medföra större öppenhet och samarbetsvilja även på det internationella, politiska planet.

Samtidigt som utskottet sålunda anser att strävandena att hindra användningen av atomvapen torde ha största utsikterna till framgång i den mån de inriktas på internationellt samarbete, har, som framgår av vad tidigare anförts, utskottet även velat ansluta sig till tanken på att giva det svenska folket ökad, saklig upplysning i atomfrågorna. Utskottet har emellertid ansett detta kunna åstadkommas utan att ett nytt organ tillskapas och får därför hemställa,

att de likalydande motionerna I: 84 och II: 150 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 april 1955

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

PATRIK SVENSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Andersson, Lars, Nilsson, Hjalmar*, Jonsson, John Wiktor*, fru Wallentheim, herrar Persson, Johan,

Arrhén*, Holmqvist*, Strandler, Grönkvist*, fru Hamrin-Thorell* och fru Nilsson*;

från andra kammaren: herrar Svensson i Alingsås, Gustafsson i Bogla*, fru Sjöstrand, fru Svedberg, herrar Nilsson i Bästekille*, Jönsson i Rossbol*, Andersson i Ronneby, Nestrup, Svensson i Krokstorp*, Andersson i Ryggestad*, Königson* och Lundqvist*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.